

לייזער וואָלף

אויטאָבאָגראַפֿיע

1

כ'בין געבאָרן געוואָרן אין יאָר 1910 אין ווילנע ביי אַרעמע עלטערן. דער טאַטע אַ שטובמאַלער, די מאַמע אַ שטוביקע [באַלעבאַסטע]. איך בין שוין געווען דאָס דריטע יינגל און דאָס פֿערטע קינד, אַזוי, אַז מײַן געבורט האָט קיין גרויסע פֿרייד נישט געבראַכט. דערצו בין איך נאָך געבאָרן געוואָרן פֿיזיש זייער שוואַך, כמעט אָן אַ הויט, אַזוי אַז מען האָט מיך אַ צײַט לאַנג געדאַרפֿט באַדן אין וואַסער געמישט מיט מילך....

איך הייב אָן צו געדענקען פֿון אַ יאָר צוויי-דריי. די ערשטע דירה אונדזערע, וואָס איך געדענק, האָט זיך געפֿונען אויפֿן צווייטן גאָרן. זי האָט געהאַט אַן עסצימער מיט צוויי "פֿאַרמוגעס" [פֿאַרמוגעס: נישעס], אַ פֿינסטערן שלאָפֿצימער און אַ קליינע קיך. איך געדענק אַ פֿאַר בילדער אויף די ווענט. אויף איין בילד האָט זיך געפֿונען אַ בעראָזע [בערעזע] אין נעפל און די שלאָנקייט פֿון דער בעראָזע [בערעזע] פֿלעגט מיך דערמאָנען די פֿיגור פֿון מײַן עלטערער שוועסטערס אַ חבֿרטע.

מײַן טאַטן געדענק איך ניט אין די ערשטע יאָרן פֿון מײַן קינדהייט, ווײַל ער איז דאָן געווען אין אַמעריקע. איך געדענק נאָר ווי איינמאָל איז מײַן עלטערער ברודער געלאָפֿן אויף די טרעפֿ און געשרייען: "דער טאַטע פֿאַרט." דערנאָך איז געקומען דער טאַטע מיט צוויי שוואַרצע טשעמאַדאַנעס [וואַליזעס].

פֿון די קוואַרטיראַנטקעס אונדזערע געדענק איך אַמבעסטן איינע אַ געשטופלטע ניט קיין שיינע פֿריילין, אָבער זייער אַ האַרציקע. זי איז געווען אַ זאָקן-שטריקערקע און האָט בײַ אונדז פֿאַרנומען אַ "פֿאַרמוגע" [פֿאַרמוגע] מיט איר מאַשין. זי איז געווען אַ ניט-היגע [ניט-לאָקאַלע] און אַלע פֿסח פֿלעגט זי פֿאַרן אַהיים. אַרבעטן פֿלעגט זי פֿון פֿרי ביז נאַכט און דאָן פֿלעגט זי די זאָקן אויפֿלייגן און

אָוועקטראָגן צום קאָמיסיאָנער, אויף וועלכן זי פֿלעגט זיך זייער באַקלאָגן, אַז ער באַאָוולט זי. אַ חוץ דער זאָקן-שטריקערקע האָבן נאָך ביי אונדז געווינט דריי שוועסטערקינדער מיינע. צוויי זיינען אויך געווען זאָקן-שטריקערקעס און איינע אַ בעקערקע. די בעקערקע איז שפּעטער געשטאַרבן, נאָר איר טויט געדענק איך ניט. איין שוועסטערקינד מיינע האָט געאַרבעט אין אַ געהיימע "קרוזשאַק" [קרייז], מסתמא אין "בונד". זי פֿלעגט זינגען ביי דער אַרבעט רעוואָלוציאָנערע לידער און פֿלעגט אָפֿט ברענגען אַהיים "ליטעראַטור", וועגן וואָס זי פֿלעגט זיך קריגן מיט מײַן מאַמען.... די זעלביקע האָט געהאַט אַ חתן אַ מעכאַנישן שוסטער -- זייער אַ מיאוסער, אָבער זייער אַ ווילער צו אַלעמען און צו אונדז קינדער.

מײַן ערשטע חבֿרטע איז געווען אין מײַן עלטער אַ יאָר דריי-פֿיר. אונדזער הויף-באַלעבאָסטעס אַ מיידעלע. אַלע אינדערפֿרי פֿלעג איך גיין צו איר זיך שפּילן. זי האָט געהאַט זייער אַ סך צאַצקעס, ליאַלקעס, בעטעלעך און קינדערשע געפֿעס. איך פֿלעג זיך אָפּשפּילן מיט איר גאַנצע טעג. מען פֿלעגט מיך קוים אַרויסנאָרן אויף אַ ווײַלע אין שטוב אַרײַן צום עסן. איך געדענק ניט מיר זאָלן זיך האָבן ווען עס איז געקריגט. מיר פֿלעגן זיך שפּילן ביי זיי אין גרויסן זאַל. שפּעטער האָבן זיך אונדזערע שפּילן אַריבערגעטראָגן אויפֿן הויף און עס זיינען צוגעקומען נאָך אייניקע קינדער, אַ טונקל מיידעלע -- אַ קוימענקערערס און אַנדערע. מיר פֿלעגן זיך שפּילן אין טאַטע-מאַמע, שפּעטער אין יאָגעניש און באַהעלטעניש. דער הויף איז געווען אַ קליינער, מיט אַ ביסל גראַז צווישן שטיינער. ס'האַט זיך אויף אים געפֿונען אַ שמידעריי, אַזוי אַז פֿערד פֿלעגן זײַן אַ גאַנצן טאָג. מיר האָבן זיך צו די פֿערד צוגעווינט און פֿאַר זיי קיין מורא געהאַט.

דער טאַטע איז געקומען פֿון אַמעריקע אַ קראַנקער און זיך באַלד געלייגט אין בעט אַרײַן. מיטן ביסל געלט, וואָס ער האָט געבראַכט, האָט מען באַשלאָסן צו מאַכן אַ פֿאַרב-קראַם, פֿון וואָנען צו ציען די כײַונע [פֿאַרדינען זיך דאָס לעבן] מיר האָבן געדונגען מיט אַ הויף ווײַטער אַ קראַם. די עלטערע שוועסטער איז געוואָרן די קרעמערקע. פֿריער איז זי געווען אַ שניידערקע און זי האָט זייער ניט געוואָלט שטיין אין קראַם. נאָך דעם האָט זי זיך צוגעווינט. זי פֿלעגט זיצן און לייענען רוסישע ביכער, ווײַל די לייזונג [די הכנסה] איז געווען ניט קיין גרויסע. און פֿון דעם האָט מען געלעבט.

דער עלטערער ברודער איז געגאנגען אין חדר. איך בין נאך געווען קליין און נאך געשפילט זיך. אונטער מיר איז שוין געווען נאך א ברודער. ווי ער איז געבאָרן געוואָרן געדענק איך ניט. ער האָט געהאַט העלע הערעלעך און שטענדיק פֿלעגט ער זיצן און וויינען.

דערנאָך איז געקומען די צײַט, ווען איך האָב שוין אויך געדאַרפֿט גיין אין חדר. איך בין דאָן מסתמאָ אַלט געווען אַ יאָר פֿיר. די מאַמע האָט מיך אַוועקגעפֿירט אין אַן ענגן טונקעלן צימער, פֿול מיט שמוציקע ייִנגלעך. דער רבי האָט מיר געוויזן אַן א' און געהייסט זיך זעצן. ווען די מאַמע איז אַוועק, האָט דער רבי גענומען שמייסן אַ ייִנגעלע. דעם ייִנגלס געוואָלדן האָבן מיך אַזוי פֿאַרדריקט דאָס הערצל, אַז איך בין זיך פֿאַרגאַנגען אין אַ געוויין און אַנטלאָפֿן אַהיים.

נאָך דעם האָט מען באַ מיר שוין קיין מאָל ניט געפּוועלט, ניט מיט גוטן, ניט מיט בייזן, איך זאָל נאָך אַמאָל גיין אין חדר. כ'האָב זיך פֿאַרעקשנט [כ'האָב זיך אַיינגעשפּאַרט] און מער פֿאַר קיין שום פּרייז ניט געוואָלט הערן דערפֿון. איך געדענק ניט צי מען האָט מיך געשלאָגן דערפֿאַר. דוכט זיך אַז ניט, ווייל מײַנע עלטערן האָבן בכלל כּמעט קיין מאָל זייערע קינדער ניט געשלאָגן.

בין איך געבליבן דערווייַל ווידער אַ פֿיר-יאָריקער "פּוסט-און-פּאַסניק" [ליידיק-גייער] און זיך ווייטער געשפּילט מיט אונדזער באַלעבאַסטעס מיידעלע. דערנאָך, ווען עס זײַנען אַנגעלאָפֿן פֿון אומעטום די "ביעזשענצעס" [פּליטים] אין ווילנע, האָט זיך צו אונדז אין הויף אַרײַנגעקליבן אַ גראָדנער "ביעזשענעץ", איז ער געווען אַ רבי. האָט די מאַמע אים געדונגען, ער זאָל לערנען מיט מיר אין שטוב. מיט דעם רבין האָב איך אַיינגעשטימט צו לערנען. ער האָט מיט מיר געלערנט אַלף-בית און שפּעטער סידור. אַזוי ווי איך פֿלעג נאָכאַנאַנד זיך שפּילן בײַ מײַן חבֿרטע, פֿלעגט דער רבי אָפֿט אַרײַנגיין אַהין און דאָרט מיט מיר לערנען, האָט זיך צעשריָען מײַן חבֿרטע, אַז זי וויל אויך לערנען מיטן רבין. פֿאַרוואָס איך? האָבן מיר שוין ביידע נאָך מיט מער חשק געלערנט בײַם רבין.

שפּעטער אַ ביסל האָט אונדז מײַן חבֿרטעס אַן עלטערע שוועסטער געלערנט שרייבן ייִדיש. (1) זי פֿלעגט אונדז אָנשרײַבן אַ שורה מיט אַ

געוויסן אות און מיר פֿלעגן דאַרפֿן נאָכשרייַבן. איך האָב געזאָגט אַז דער לאַנגע צדיק זעט אויס ווי אַ קאָטשערע און מײַן חבֿרטע, -- אַז דער לאַנגע פֿי זעט אויס ווי אַ פֿאַמעלע [היימפֿייער-בעזעם]

בפֿלל האָבן מיר ביידע געהאַט אַ סך פֿאַרגעניגן פֿון אונדזער לערנען און קיין אָפֿקומעניש איז עס פֿאַר אונדז קיין מאָל ניט געווען.

נאָכן לערנען פֿלעגן מיר זיך ווידער נעמען צום שפּילן.

2

איינמאָל, דאָס איז דוכט זיך תשעה-באב פֿון יאָר 1914, איז מײַן שוועסטער געקומען פֿון גאָס און דערציילט, אַז מען האָט אויסגעקלעפט "אַבאָוועניעס" [רוסיש: דעקלאַראַציעס] וועגן מאָביליזאַציע. די ווערטער זײַנען פֿאַר מיר געווען נײַ און אומפֿאַרשטענדלעך, נאָר איך האָב שטענדיק ליב געהאַט זיך צוצוהערן וואָס גרויסע ריידן און כִּהאַב פֿון דעסטוועגן פֿון איר דערציילט אַז עס האַנדלט זיך וועגן אומגעוויינטלעך ערנסטע זאַכן, וועגן מלחמה, אַז מע וועט הרגענען, אַז דער טאַטע וועט אפֿשר דאַרפֿן גיין אויפֿן פֿראַנט, צום טויט.... דערנאָך איז אין שטאָט געוואָרן זייער אומרוק, אַ סך מיליטער. נאָר ביז נײַן אַזייער אָוונט, דוכט זיך, פֿלעגט מען טאָרן גיין אויף די גאַסן. אויסנאָם-צושטאַנד. אַלץ איז געוואָרן טײַער. דעם טאַטן האָט מען צוגענומען צו דער אַרבעט ערגעץ אויף בריקן. בײַנאַכט פֿלעגט מען פֿאַרהענגען די שוויבן קיין פֿייער זאָל ניט דורכלייכטן אויף דער גאָס.

איינמאָל, געדענק איך, האָט מען שוין ניט געקענט קריגן קיין ווייַס ברויט און די עלטערע שוועסטער האָט געשרייען, אַז זי מעג אַפֿילו שטאַרבן, וועט זי קיין שוואַרץ ברויט אין מויל ניט נעמען. די פֿרייזן אויף שפּײַז-אַרטיקלען זײַנען געשטויגן אָן אויפֿהער און דער טאַטע האָט איינמאָל געבראַכט אַ זאַק קאַרנמעל און געזאָגט, אַז מיר וועלן אַליין באַקן ברויט. די מאַמע האָט זיך צעשרייען מיט כּעס, אַז זי וועט קיין ברויט ניט באַקן. שפּעטער האָט זי זיך געווינטשן אַ סך אַזעלכע זעק מעל.

די אומרוקײט אין שטאָט איז אַלץ געוואַקסן.

מען האָט גערעדט, אַז די דײַטשן האָבן שוין גענומען קאָוונע און מינסק און זיי וועלן באַפֿאלן ווילנע פֿון אַלע זײַטן. פֿון די פֿאַרשטעט האָט מען גענומען אַנטלויפֿן אין צענטער שטאָט. מיר האָבן אויך געוווינט אין אַ פֿאַרשטאָט און די עלטערע שוועסטער איז אַרומגעלאָפֿן זוכן אַ דירה אין די צענטראַלע גאַסן. דירות זײַנען אָבער געוואָרן אַלץ טײַערער און ס׳איז שוין באַלד בכלל שווער געוואָרן צו קריגן אַפֿילו אַ צימער. חוץ דעם איז שוין דער טאַטע ווידער געלעגן שווער קראַנק, אַזוי, אַז מיר זײַנען איבערגעבליבן די איינציקע אין גאַנצן הויף און צווישן די ווייניקע אין דער פֿאַרשטאָט אין יענער יום-כיפור-נאַכט, ווען די רוסן האָבן פֿאַרלאָזן ווילנע.

יענע נאַכט האָט זיך מיר גוט אײַנגעקריצט אין זכרון.

די פֿענצטער זײַנען געווען פֿאַרהאַנגען. די מאַמע האָט געוואַכט ביים קראַנקן טאַטן. זי האָט אים געלייגט קאַלטע קאָמפרעסן. מיר, קינדער, האָבן זיך געטוליעט אין אַ ווינקל קאַנאַפֿע. די עלטערע שוועסטער האָט בגנייזע געקוקט דורך די פֿענצטער און די מאַמע האָט זיך אויף איר געבייזערט. אַלע רגע האָבן געקנאַלט ביקס-שאָסן און ווײַטע האַרמאַטן-דונערן.

מיר, קליינעוואַרג, האָבן זיך געשראָקן און געוווינט. דער טאַטע האָט געזאָגט אַז מיר אַלע זאָלן אַראָפּגיין אין קעלער זיך ראַטעווען און אים זאָלן מיר איבערלאָזן, ווײַל אַלץ אײַנס איז ער שווער קראַנק און האַלט ביים שטאַרבן. די מאַמע האָט געוווינט און געזאָגט, אַז אויב שטאַרבן איז אַלע צוזאַמען.

מיר זײַנען קענטלעך שפּעטער אַנטשלאָפֿן געוואָרן. אויפֿגעריסן פֿון שלאָף האָט מיך אַ מוראדיקער קנאַל אַזאַ, אַז די שוין זײַנען צעפֿלויגן געוואָרן. ס׳איז שוין געוואָרן פֿאַרטאָג, מיר האָבן ניט פֿאַרשטאַנען דעם באַדײַט פֿון דעם גוואַלדיקן קנאַל. די שוועסטער האָט זיך אַרויסגעגנבֿעט פֿון שטוב און אַוועקגעלאָפֿן זען וואָס עס הערט זיך אין גאַס. שפּעטער איז זי געקומען צולויפֿן מיט נײַ[ע]ס, אַז דער קנאַל האָט עס אויפֿגעריסן דעם גרינעם בריק, און אַז די דײַטשן פֿאַרריכטן אים שוין. אין דער פֿרי האָבן זיך קינד-און-קײט אויסגעשאָטן אויף די גאַסן. עס האָבן דורכגעמאַרשירט מחנות דײַטשן אין שפיציקע העלמען. זיי האָבן געוואָרפֿן לעקעכלעך פֿאַר די

קינדער. איך האָב אויך געכאַפט אַ לעקעכל, נאָר עס איז געווען ביטער ווי גאַל.

מענטשן האָבן גערעדט מיט פֿרייד, אַז איצט וועט שוין ווערן גוט. ס'וועט זיין פונקט אַזוי ווי "זאַגראַניצע" [רוסיש: אין אויסלאַנד] -- אַלץ ביליק און פֿיין. געוואָרן איז אַבער פונקט פֿאַרקערט -- אַלץ ערגער און ערגער. די דייטשן האָבן גענומען אַלץ רעקוויזירן, איבערהויפט קופער. צו אונדז זיינען געקומען צוויי דייטשן און צוגענומען עטלעכע קופער-פֿענדלעך. ביי לייטן פֿלעגט מען דאָס קופער באַגראָבן אין דער ערד און ניט אַרויסגעבן. די קראָם האָבן מיר פֿאַרמאַכט. קיין מאָלערײַ איז ניט געווען און ס'איז ניט געווען פֿון וואָנען צו לעבן. די שטאָט איז וואָס ווייטער אַלץ מער פֿאַרשטאַרבן געוואָרן ציוויל. דער טאָטע האָט געדאָגהט: "וואָס טוט מען?" און ער איז אַוועקגעפֿאַרן אויפֿן דאָרף האַנדלען. האַנדלען איז שוין געווען פֿאַרבאָטן. און מען פֿלעגט דאָרפֿן די סחורה דורכשמוגלען דורך די מיליטערישע פּאַטראָלן. מען פֿלעגט פֿירן אויף די וועגענער פֿלומרשט שטרוי אָדער זאַמד און אונטן אין אַ געהיימען צווישנדעק פֿלעגט ליגן די סחורה. אויף אַזאַ אויפֿן האָט איינמאָל דער טאָטע דורכגעשמוגלט, נאָר צום צווייטן מאָל האָט מען די באַהעלטעניש געפּאַקט און רעקוויזירט די סחורה. אַזוי אַרום איז שוין ניט געווען מיט וואָס ווייטער צו האַנדלען.

איך געדענק ווי די שוועסטער איז איינמאָל געקומען מיט אַ חבֿרטע און די חבֿרטע האָט איר גענומען לערנען דייטש. ווייל איצטער איז עס שוין אין די מאָדע. איך, נאָך ניט קענענדיק כּמעט קיין ייִדיש, האָב זיך איינגעשפּאַרט אַז איך וויל אויך לערנען דייטש. ווען קיין קעגן-טענות האָבן ניט געהאַלפֿן, האָט מיר די שוועסטערס חבֿרטע אויך אָנגעשריבן אַ שורה דייטשישע אותיות און איך האָב אונטן נאָכגעשריבן. איך בין דאָן מסתמאָ אַלט געווען אַ יאָר פֿינף.

פֿאַרנדיק אויפֿן דאָרף האָט דער טאָטע געדונגען דאָרטן אַ שטוב אין דערפֿל און געקומען מיטן פֿאַרשלאָג אַרויסצופֿאַרן אויף ניט הי. "דאָ, - האָט ער געזאָגט - וועט מען שטאַרבן פֿון הונגער, ווייל די לאַגע ווערט ערגער פֿון שעה צו שעה. דאָרט וועט ער פֿאַרריכטן טעפּ ביי די פּויערים (אין אַרבעט וועלכע ער האָט נאָך געקענט פֿון די ייִנגל-יאָרן) און בכלל וועלן מיר זיין נענטער צו די קוואַלן פֿון שפּייז און

ברויט. די מאַמע האָט געטענהט, אַז די קינדער וועלן אויפֿן דאָרף
פֿאַרווילדעוועט ווערן. מיין עלטערע שוועסטער האָט זיך אויך
שטאַרק אַנטקעגנגעשטעלט. איר האָט זיך סתם ניט געוואָלט
אָוועקוואַרפֿן די שפּאַציר-גאַסן און קאָוואַלירן, הגם יעמאָלט איז עס
אפֿשר שטאַרק אין קאָפּ ניט געלעגן....

אויסגעפֿירט האָט דער טאָטע. און אין אַ געוויסן פֿרימאָרגן האָבן
מיר גענומען איינפֿאַקן אונדזערע זאַכן אויפֿן אייגענעם פֿערד-און-
וואָגן. פֿאַר מיר איז עס געווען אַ גרויסע פֿרייד דאָס קלייבן זיך.
כִּיהאָב מיט חשק געשלעפט קלייניקייטן פֿון שטוב אַרויס אין וואָגן
אַריין. כִּיהאָב זיך געזעגנט מיט מיין בעסטער לאַנגיאָריקער חבֿרטע.
כִּיהאָב איר צוגעזאָגט, אַז כִּוועל אָפֿט קומען און איר ברענגען
פּאַזימקעס [פּאַזעמקעס; זע פּויליש פּאַזימקאַ], טרוסקאַווקעס [זע
פּויליש טרוסקאַווקאַ] און בלומען. זי האָט געוויינט. כִּיהאָב געזאָגט:
"נאַרעלע וויין ניט"..... דאָס הערצל איז מיר ווייך געוואָרן. דער וואָגן
האָט גערירט און איך אויפֿן וואָגן מיט אַ ים אומבאַקאַנטע געפֿילן
פֿון פֿרייד, געזעגענונג, ליבע און טרויער.

3

אין דערפֿל זיינען מיר אָנגעקומען פֿאַרנאַכט. די שטוב איז געווען אַ
הילצערנע מיט עטלעכע שטיינער אַנשטאָט טרעפּ. מיר האָבן זיך
אויסגעפּאַקט, געשלעפט די זאַכן אין שטוב אַריין. איך בין גלייך
אָוועקגעלאָפֿן רייסן הויכע בלומען, וואָס זיינען ווילד געוואָקסן אַרום
שטוב. ווען ס'איז געוואָרן טונקל האָבן מיר קיין פֿייער ניט אָנגעצונדן
און זיך גלייך געלייגט שלאָפֿן פֿאַרמאַטערטע אויף סעניקעס [זע
פּויליש סֵענניק; געלעגער], צעלייגטע אויף דער הוילער ערד. קיין
פּאַדלאָגע איז ניט געווען. אַ ווינטל האָט געבלאָזן דורך די פֿענצטער.

עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ ניי פֿריי פֿריש לעבן.

פֿאַרטאָג פֿלעג איך זיך אַראָפּכאַפֿן מיטן יינגערן ברודערל און
אָוועקלויפֿן אויף די נאַסע פֿעלדער. מיר האָבן זיך שנעל צונויגעחבֿרט
מיט עטלעכע שקצימלעך, הגם מיר האָבן נאָך קיין פּויליש ניט
געקענט ריידן. איין שייגעצל אַ שוואַכס, מיט בלויע אָדערלעך איז
געווען אַ משומדעסטעס אַ זון. די משומדעסטע איז געווען אונדזערע

אַ נאָענטע שכנה, און מיר האָבן זיך מיט איר און מיט איר פֿאַמיליע
זייער גוט צונויפֿגעלעבט.

דער זומער איז אַוועקגעלאָפֿן גיך. ס'איז געקומען דער האַרבסט מיט
רעגנס און אומעט. מיר האָבן זיך געשפּילט אין שטוב. דער טאָטע
פֿלעגט אויפֿקויפֿן פֿאַרשיידנס אין שטאָט און עס בייטן אויף שפּייז
ביי די פּויערים. די שוועסטער האָט גענייט ביי די פּויערים. פֿון
דעסטוועגן האָבן מיר אָפֿט צוגעהונגערט. ווינטער זיינען מיר
אומגעלאָפֿן מיט באַרוועסע פֿיסלעך איבער דער קאַלטער פֿאַדלאָגע
אָדער געשפּילט זיך אויפֿן אויוון. כ'האָב געבענקט נאָכן זומער, נאָר
לאַנג איז ער ניט געקומען. דער שוועסטער האָט מיר אין אָוונטן
געלערנט לייענען און שרייבן ייִדיש. כ'בין געווען פֿלייסיק. מיר פֿלעגן
אָפֿט שפּילן אין לאָטאָ מיט שקצים און שיקסעלקעס. מיר האָבן
געלעבט מיט זיי גוט און זיך זייער זעלטן געקריגט.

ענדלעך איז געקומען דער פֿרילינג און מיר האָבן גענומען פֿאַרלאָזן
אונדזער שטוב. די באַלעבאָסטע האָט אַליין זיך אַהער
אַריינגעקליבן. מיר האָבן זיך איבערגעקליבן צו אַן אַנדער פּויער אויף
אַ בערגל. מיר האָבן דאָ געוויינט מיטן פּויער אין איין שטוב, מערניט
אָפּגעטיילט מיט אַ פֿאָדער-הייזל. די שטוב איז געשטאַנען כּמעט אין
וואַלד. אין שכנות האָבן זיך געפֿונען וועלדלדיקע זומפּן. דאָ פֿלעגן
מיר אָפֿט גיין אין וואַלד נאָך האַלץ, יאָגדעס, שוועמלעך. פֿאַרטאָג
פֿלעג איך מיטן ברודערל אַוועקלויפֿן צום פּאַסטעך. ער פֿלעגט אונדז
לערנען מאַכן אַ פֿייער, אונטערצינדן פֿרישן גראָזן אין פֿעלד, באַקן
בולבעס און מאַכן פֿייפֿלעך, קיישלעך פֿון ריטער. די מאַמע האָט
געדאָגהט, אַז מיר ווערן פֿאַרווילדעוועט, אַז מיר קענען שוין כּמעט
קיין ייִדיש ניט ריידן. "וואָס וועט זיין? וואָס וועט זיין?"

ביי אַ פֿאַר קילאָמעטער ווייט פֿון אונדז האָט אַ ייִד געהאַלטן אין
אַרענדע אַ גוט, האָט זיך די מאַמע ביי אים אַיינגעבעטן ער זאָל
לערנען מיט אונדז. אַיינמאָל האָט זי מיך מיט מיין ברודערל אַהין
אַוועקגעפֿירט. דער ייִד איז געווען אַן אַלטער מיט אַ גרויסער באָרד,
האָט זיך מיין ברודערל דערשראָקן פֿאַר זיין באָרד און אַנטלאָפֿן
געוואָרן אין פֿעלד אַריין צום פּאַסטעך. איך בין געבליבן און אַלע
טאָג פֿלעג איך גיין צום ייִדן זיך לערנען. ער האָט מיט מיר געלערנט
סידור און שפּעטער דעם חומש בראשית. ער האָט געזאָגט דער

מאמען, אז איך האב א גוטן קאפ און אז איך וועל אויסוואקסן א רב. מײן רבי האט געהאט א סך טעכטער. די געשעפטן האט געפירט דער עלטערער זון. ער פלעגט האנדלען מיט בהמות, אונטערקויפנדיק די זשאנדארן. די ערד האבן באארבעט פאראבקעס. ווען דער הונגער האט זיך אין שטאט געשטארקט, פלעגן קומען גאנצע מחנות הונגעריקע ווייבער, מענער און קינדער. דער רבי פלעגט קיינעם ניט אפזאגן און אלעמען געבן עסן און טרינקען און דעם שײער צום שלאפן. הונגעריקע פלעגן אויך קומען צו אונדז אהיים און ברענגען שרעקלעכע גרוסן פון שטאט, אז מען ליגט אויף די גאסן געשוואלענע פון הונגער, אז מען גריזשעט די ווענט און שטיינער פון ברוק. מען האט געשאלטן די דייטשן מיט די ערגסטע קללות, נאר פיל האט נאך געדויערט ביז מען האט גענומען ריידן, אז די דייטשן קלייבן זיך אין וועג אריין.

די זשאנדארן און פאטראלן אין די דערפער און שטעטלעך זיינען ביסלעכווייז נעלם געווארן און די פויערים האבן גענומען ריידן, אז די פאליאקן וועלן פארכאפן די מאכט. דער טאטע איז געקומען פון שטאט און דערציילט, אז קיין דייטשן זיינען שוין אין שטאט ניטא, אז צוויי פארטייעס, א פוילישע און באלשעוויצקע ווילן פארכאפן די שטאט. דערנאך האט מען שוין אין שטאט מורא געהאט צו גיין. שפעטער האט מען זיך דערוויסט, אז א באלשעוויצקע גרופע האט זיך פארשפארט אין א מויער און אז די פאליאקן זיינען געווען שטארקער. די באלשעוויקעס האבן געהאלטן שמאל און עטלעכע פון זיי האבן זיך אליין דערשאסן. די פאליאקן האבן איינגענומען די שטאט אויף איין טאג. אויף מארגן זיינען די באלשעוויקעס געקומען פון רוסלאנד.

פלוצלינג זיינען געקומען צו אונדז צוויי רייטער -- באלשעוויקעס אין רויטע רובאשקעס [זע רוסישן רובאשקא: העמד]. זיי האבן דערשאסן אויפן הויף א קאטשקע, צוגענומען ביים פויער לייזונט און עסנווארג. אונדז האבן זיי ניט געטשעפעט, מיר האבן גארניט געהאט. דער פויער האט געוויינט, זיך געצלמט און געבעטן זיך. די באלשעוויקעס האבן געזאגט אז זיי מוזן און אוועקגערופן ווייטער.

מײן עלטערע שוועסטער איז אוועק אין שטאט אריין און געזאגט, אז זי קען מער אויפן דארף ניט זיצן. די באלשעוויקעס גיבן אלעמען

שטעלעס, וועט זי אויך קריגן. זי איז אָנגעקומען צו די באַלשעוויקעס און זיי האָבן איר געלערנט שיסן. די מאַמע האָט געוויינט. מײן עלטערער ברודער האָט גענומען האַנדלען מיט תבואה און פֿרוכט. ער האָט גענומען פֿאַרדינען און זיך האַלטן גרויס. די מאַמע מיטן טאָטן פֿלעגן אויך שמוגלען סחורה אין שטאָט אַרײַן און פֿון שטאָט אַרויס. פֿלעג אײַך איבערבלייבן מיט די קליינע אין שטוב. אײַך פֿלעג אָנגראָבן בולבעס אין גאָרטן, אָפּשיילען און אָפּקאַכן און בכלל פֿירן די גאַנצע באַלעבאַטישקייט. כ׳בין מסתמאָ דאָן אַלט געווען אַ יאָר אַכט-נײַן.

אײַן מאָל האָט מען פּלוצלינג דערציילט, אַז די פּאָליאַקן האָבן זיך אַרײַנגעריסן אין שטאָט. מען הרגעט זיך אויף די גאַסן. די באַלשעוויקעס טרעטן אָפּ. די מאַמע האָט געבראַכן די הענט און געקלאָגט אויף דער עלטערער שוועסטער. קוילן האָבן געהוזשעט [זע פּויליש הוצזעץ] איבער אונדזער דאָך. די באַלשעוויקעס זײַנען אָפּגעטראָטן.

אויף איבערמאָרגן זײַנען צו אונדז געקומען דרײַ פּוילישע סאַלדאַטן און געזאָגט אַז מיר זײַנען באַלשעוויקעס און אַז מען דאַרף אונדז אַלעמען דערשיסן. זיי האָבן געהייסן דעם טאָטן אויסטאָן די שטיוול און גיין מיט זיי. מיר, קינדער, האָבן זיך צעשרייען ווי די שעפּסן. זיי האָבן דעם טאָטן אַוועקגעפֿירט דערשיסן. די מאַמע איז נאָכגעלאָפֿן מיט געוויין. די סאַלדאַטן האָבן זי געיאָגט און געזידלט מיט די ערגסטע ווערטער, נאָר די מאַמע איז אַלץ נאָכגעלאָפֿן. לעבן אַ בערגל האָבן זיי דעם טאָטן אַוועקגעשטעלט. אײַן סאַלדאַט איז צו און געבעטן בײַם טאָטן דאָס גאַנצע געלט. דער טאָטע האָט אים אַלץ אַוועקגעגעבן. דאָן האָט דער סאַלדאַט געזאָגט: "וואָס וועלן מיר האָבן, אַז מיר וועלן אים שיסן? לאָמיר זיך בעסער צעטיילן מיטן געלט און זאָל ער גיין צום טײַוול!"

דער סאַלדאַט האָט דאָס געלט צעטיילט אויף דרײַ חלקים און זײַן טײל האָט ער בגנייווע אַרײַנגעדרוקט דעם טאָטן.

"אַנטלויף -- האָט ער געזאָגט -- אַניט וועלן מיר שיסן!"

דער גוטער סאַלדאַט, האָבן מיר זיך שפּעטער דערוויסט, איז געווען אַ ייד.

ווען דער טאטע איז געקומען צוריק אַהיים, איז זײַן קאָפּ געווען
אינגאַנצן גרוי געוואָרן.

מאָרגן זײַנען מיר שוין געפֿאַרן צוריק אין שטאָט אַרײַן.

4

דער צוריקקער אין דער שטאָט האָט אויף מיר געמאַכט אַ שטאַרקן
אײַנדרוק. אָפּגעווינט פֿון שטאָטישן טומל, צוגעווינט צו דער
דאָרפֿישער שטילקייט, איז מיר שווער געווען זיך צונויפֿצולעבן מיטן
גערױש פֿון ברוק. שוין כּמעט פֿאַרגעסן די ייִדישע שפּראַך, האָט זי
מיר געקלונגען פֿרעמד אין די אויערן און מיט די הויפֿיקע קינדער
האָב איך די ערשטע צײַט גערעדט פּויליש. די מאַמע האָט מיך מיטן
ברודערל אַוועקגעפֿירט אין אַ תּלמוד-תּורה. דאָס מאָל איז זי שוין
געווען אַ ביסל מאָדערניזירט, נאָר דער לערער פֿלעגט נאָך אַלץ
דרייען פֿאַרן אויער. אָפּגעאַנגען עטלעכע טעג אין דער תּלמוד-תּורה,
האָב איך זיך אויפֿגערעדט מיט מײַן ברודערל, אַז מיר זאָלן זיך
אײַנשפּאַרן און ניט גײַן מער דאָרטן.

ס'איז געקומען אַ פֿרימאַרגן -- מיר גײַען ניט און פֿאַרטיק.

די מאַמע שרײַט: "פּויערים!" דער טאטע בייזערט זיך. ס'העלפֿט
ניט. ס'גײַט אַוועק אַ טאָג צוויי, מיר גײַען נישט. דאָן פֿירט דער
עלטערער ברודער אונדז אַוועק אין אַ ייִדישער פֿאַלקס-שול. נאָך אַ
גרינגן עקזאַמען נעמט מען מיך גלײַך אָן אין צווייטן קלאַס און דעם
ברודערל אין ערשטן. ס'איז קאַניקול-צײַט [קאַניקולעס: וואַקאַציע
צײַט] און מיר דאָרפֿן נאָר גײַן צוויי מאָל אַ טאָג עסן אין דער שול. די
שול איז אונדז יאָ געפֿעלן און מיר גײַען אַהין גערן. צום נײַען שול-
יאָר קלײַבט זיך די שול אַריבער אין אַ נײַעם לאַקאַל. איך זיץ די
ערשטע צײַט אויף דער שול-באַנק שטום און פֿאַרלעגן. ביסלעכווייז
קריג איך מוט צו רײַדן און כּינעם זיך אויסצייכענען. צום סוף
לערניאָר קלײַבט מען אויס עטלעכע בעסערע שילער, צווישן זיי אויך
מיך, און צו נײַעם לערניאָר באַזעצט מען מיך אַזש אין פֿערטן קלאַס.
נאַטירלעך מיט אַזאַ שפּרונג האָב איך זיך געהאַלטן גרויס. איך
פֿאַרשרײַב זיך אין ביבליאָטעק און דאָס ערשטע בוך, וואָס פֿאַלט
מיר אַרײַן אין די הענט, איז מענדעלעס "קליאַטשע." איך פֿאַרשטיי
עס נאָך ווייניק, נאָר פֿון דעם שטויס איך זיך יאָ עפעס אָן ווער ס'איז

די "קליאטשע" און ס'איז מיר געפֿעלן. כ'קריג אַ גוואַלדיקן דורשט צום לייענען. כמעט אַלע טאָג בײַט אײַך אַ בוך. אײַך צי זײַך אײַנגאַנצן צוריק פֿון חבֿרים און שפּיל און כ'פֿאַרטיף זײַך אײַן בײַכער.

די לעקציעס מאַך אײַך ווייניק, ווייל אײַך קען זײַ גוט פֿון לערערס מויל און צווייטנס פֿעלן מיר אַלע לערנבײַכער. קײן חבֿרים קלײב אײַך זײַך נײַט צו. כ'לעב אײַנזאַם. דאָס בוך ווערט מײַן בעסטער פֿרײַנט. פֿיזיש ווער אײַך אָפּגעשוואַכט און ווען די שול אָרדנט אײַן אָן אָפּרו-קאַלאַניע, שיקט מען מײַך אויך אַהײַן.

דאָ אײַן דער קאַלאַניע בײַן אײַך עטלעכע וואָכן. דאָס קאַלעקטיווע לעבן איז אָבער דאָן פֿאַר מיר, דעם אײַנזאַמען, אַ לאַסט.

כ'בענק נאָך אײַנזאַמקײט און אויך נאָך דער הײַם.

אײַנמאַל בײַנאַכט וועקן אונדז אויף ביקסן-זאַלפֿן. מיר לויפֿן אַרויס אײַן די העמדלעך און קוילן זשומען אײַבער אונדזערע קעפֿ. מענטשן לויפֿן אָן און דערציילן אַז די באַלשעוויקעס קומען ווידער. מיר פֿאַקן זײַך אײַן און לויפֿן אײַן שטאַט אַרײַן. די גאַסן זײַנען פּוסט. פֿאַרנאַכט ווייזן זײַך די ערשטע רויטע רײַטער. די גאַסן ווערן פֿול, דערהויפּט מיט ייִדן. אויף מאָרגן זײַנען פֿול באַלשעוויקעס. רויטע פֿאַנען פֿלאַטערן. די צײַטונגען ברענגען גרויסע קעפֿ: "די רויטע אַרמײַ פֿאַרנעמט גראַדנע, בײַאַלסטאַק!" און באַלד: "די רויטע אַרמײַ הײַנטער די טויערן פֿון וואַרשע!"

כ'געדענק אַ גרויסן מיטינג אויפֿן קאַטעדראַל-פּלאַץ. פֿון דער הויכער טריבונע רעדט מען רוסיש, פּויליש, ייִדיש, ליטוויש.

בכלל איז מען איצט נאָכאַנאַנד אויף די גאַסן. אײַך קען נײַט לייענען. אײַך ווער מיטגערײַסן מיטן מאַסן-לעבן פֿון גאַס. די לערער אײַן שול זײַנען צופֿרידן. מען צאָלט זײַ סחירות פֿון מאַגיסטראַט. פֿאַר די קינדער גיט מען פּראָדוקטן און זאַכן. כ'קריג אַ געל מאַנטעלע און געלע שײַך.

אומגעריכט קריגן די באַלשעוויקעס אַ מפּלה בײַ וואַרשע און זײַ נעמען אײַליק צוריקצײַען, זײַ פֿאַרלאָזן בײַאַלסטאַק, גראַדנע און פֿאַרהאַלטן זײַך אײַן ווילנע. מען נעמט רײַדן, אַז די באַלשעוויקעס

גיבן אַוועק ווילנע די ליטווינער. עס באַווייזט זיך טאַקע ליטווינער אין שטאָט מיט געלע פאַסיקעס אויף די היטלען. ביסלעכווייז ציען זיך די באַלשעוויקעס צוריק און עס פאַרבלייבן די ליטווינער. מען נעמט שוין שרייבן די שילד אויף ליטוויש. די ליטווינער נעמען זיך איינבירגערן. זייער סיים קלייבט זיך איבער אַהער. פלוצלינג אַ נייע מלחמה. גענעראַל זשעליגאָוסקי גייט אויף ווילנע. אָן ווידערשטאַנד כמעט פאַרנעמט גען. זשעליגאָוסקי די שטאָט און ס'ווערט כלומרשט מיטל-ליטע. ביסלעכווייז וועפט זיך אויס דאָס מיטל-ליטע און ווילנע פאַרבלייבט פאַרט ביי פוילן.

איד גיי שוין אין פֿינפֿטן קלאָס. כ'בין שוין אַ יאָר פֿערצן. אַ גרויסער בחור. איד האַלט זיך ערנסט און גרויס. צו בר-מצווה לייג איד נאָך פֿון דעסטוועגן תפֿילין, הגם איד בין פֿון קינדווייז אָן ניט רעליגיעז. נאָכן אַפֿלייגן תפֿילין עטלעכע וואָכן וואָרף איד עס אַוועק אויף אייביק. ביסלעכווייז הער איד אויף צו גיין אין קלויז אַפֿילו ניט אין שבתים און יום-טובֿים. אַפֿילו ניט אום יום-כיפור. איד קען זיך באַרימען, אַז כ'האָב קיינמאָל אין מײַן לעבן ניט געפֿאַסט אין רעליגיעזן זין. געוויינטלעכע וואָכעדיקע תניתים מחמת פראָסט ניט האָבן וואָס צו עסן, האָב איד גראָד געהאַט ניט ווייניק.

פֿון די לימודים אין שול איז מיר איבערהויפט געפֿעלן ליטעראַטור און שפראַכן חוץ העברעיִש. צו העברעיִש האָב איד, ווי די איבעריקע מײַנע שולקאַלעגן און קאַלעגנס ניט געהאַט קיין שום סימפּאַטיע. קיין ערנסטע גוטע חברים און חבֿרטעס האָב איד ניט געהאַט. די שולד איז אַפֿשר געווען מײַנע, הגם באַליבט בײַ די לערער און שילער בין איד יאָ געווען. מען האָט מיך ליב געהאַט פֿאַר מײַן שטילקייט, רוקייט און באַשיידנקייט.

איד ווער פֿיזיש אַלץ שוואַכער און שוואַכער. עפעס וואָס -- פֿאַרדריקט מיך שוין דאָס האַרץ צום וויינען. מע שיקט מיך צום צווייטן מאָל אין אַן אַפרו-קאַלאָניע. דאָ באַקען איד זיך מיט אַ הויכן יונגן אין מײַנע יאָרן. מיר לעבן זיך זייער גוט צונויף. זײַן באַשיידענער מעסיקער כאַראַקטער איז זייער ענלעך צו מײַנעם. מיר באַזוכן זיך איינער דעם אַנדערן אַפֿט. מיר ווערן אינטיים און מיר קריגן זיך קיינמאָל ניט. גאַנצע צען יאָר כסדר. מיר פאַרבלייבן די בעסטע חברים ביזן היינטיקן טאָג.

איד ווער אלץ נערוועזער און קאפריזנער. אין שטוב מאך איד אַפֿט ברוגזן און עס ניט. איד צייכן זיך אויס אין די שריפטלעכע אַרבעטן און די לערער נעמען מיך האַלטן פֿאַר אַ שרייבער. עס רוקט זיך אָן די צייט פֿון ענדיקן די שול. עס קומען דאגות: "וואָס ווייטער?" די שול איז אַ זעקס קלאַסיקע. איד וועל מסתמאָ זיך לערנען ווייטער. אין שטוב וויל מען אויך איד זאָל זיך לערנען. דער סיום. צוליב אַ קינדערשן קאפּריז, וואָס איז מיר אומפֿאַרשטענדלעך כמעט ביז היינטיקן טאָג, זאָג איד די שטוביקע, אַז עס טוט מיר וויי דער קאָפּ און איד גיי ניט אויף מיין אייגענעם סיום. איד שיק צו דורך אַ חבֿר אַן אייגן פֿאַרפֿאַסט ליד: "אַדיע דיר שול, וווּ איד האָב געלערנט!" דאָס ליד בעט איד זאָל מען פֿאַרלייענען עפֿנטלעך. כִּיהאָב מסתמאָ קינדעריש אויסגערעכנט, אַז דאָס ליד וועט מאַכן אַן אומגעהייערן עפֿעקט.

צום נייעם לערניאָר קום איד אָן אין דער אַכט-קלאַסיקער יינגל-שול, אין זיבעטן קלאַס. דאָ איז מיר שווער זיך צונויפֿצולעבן מיט די קינדער און לערנען. די לעקציעס פֿאַרנאָכלעסיק איד. איד לייען אומוויפֿהערלעך יידיש און פויליש. כִּלייען אַ סך פּאָעזיע, אָבער אויך פֿיל פּראָזע, בעלעטריסטיק, אויך פּאָפּולער-וויסנשאַפֿטלעכע ביכער און ריזע-באַשרייבונגען. בפֿלל לייען איד אָן אַ סיסטעם, אויף אייגענער אַחריות, אָבער אויף אַלע געביטן געמישט.

כִּווער נערוועזער און נערוועזער פֿון צופֿיל לייענען און איינזאַמקייט. איד ענטפֿער אַפּ שאַרף די לערער אויף זייערע טענות, איד, דער שטילסטער שילער דערלויב זיך צו געבן אַ טראַסק מיט דער טיר, ווען מען שיקט מיך אַרויס פֿון קלאַס.

ענדלעך אַנטזאָג איד זיך פֿון אַלע לעקציעס, חוץ יידישער ליטעראַטור. פֿאַרן יידיש-לערער שרייב איד אָן אַ גרויסע אַרבעט וועגן "קליינעם מענטשעלע" [מענדעלעס "דאָס קליינע מענטשעלע"]. אַלע איבעריקע לערער איגנאָריר איד. עס קומען קאָנפֿליקטן און סקאַנדאַלן. זיי שרייען און שרעקן מיט אויסשליסן.

אין דער היים פֿרוו איד שאַפֿן זעלבשטענדיק לידער און פּראָזע.

איד ווייז אַ פֿאַר לידער דעם יידיש-לערער און אים געפֿעלט. כִּבין גליקלעך. איד וויל ווערן אַ שרייבער. איד טרוים וועגן וועלט-רום.

ענדלעך באַקום איך גרויסע קאַפּ-ווייטיקן. איך גיי צום דאָקטער. ער הייסט מיר וואָרפֿן דאָס לערנען, דאָס לייענען, זיך פֿאַרנעמען מיט ספּאָרט, זיין וואָס מער אויף דער פֿרישער לופֿט. נערוון, נערוון, נערוון.

5

איך קען זיך אָבער ניט געזעגענען מיטן בוך און כ'מוז לייענען ביי די גרעסטע קאַפּ-ווייטיקן. די עלטערן מאַכן סקאַנדאַלן און רייסן מיר ס'בוך פֿון די הענט. ענדלעך נעם איך זיך אין די הענט אַריין און וואָרף דאָס בוך, דאָס מאַל אויף עטלעכע יאָר. איך ווער אַ פֿוטבאָליסט [פֿוטבאָליסט] יענע יאָרן 24-25-26 זיינען געווען פֿוטבאָל-מגיפֿות. די גאַנצע ווילנער מענלעכע יוגנט, אָן אונטערשייד פֿון עלטער און נאַציאָנאַליטעט, איז פֿאַרשלונגען געוואָרן פֿון פֿוטבאָל [פֿוטבאָל].

די פֿוטבאָל-מאַטשן פֿלעגן באַזוכט ווערן פֿון צענדלינגער טויזנטער, אַלט און יונג. ניט קיין ליגן זאָגנדיק, איז ניט געווען כמעט קיין איין יינגל אין שטאָט, וואָס זאָל ניט האָבן געשפּילט אין אַ יינגלשער פֿוטבאָל-קאָמאַנדע.

אַזוי ווי דער דאָקטער האָט מיר געזאָגט, אַז איך זאָל שוין בעסער שפּילן פֿוטבאָל איידער לייענען, האָב איך ענדלעך זיך דעצידירט און כ'בין אָנגעקומען אין אַ יינגלשער פֿוטבאָל-קאָמאַנדע. פֿון אָנפֿאַנג בין איך געווען זייער אַ שוואַכער שפּילער. באַלד אָבער צייכן איך זיך אויס. כ'נעם שיסן אָפֿטע גאָלן. מיר רופֿן אַרויס אַנדערע פֿוטבאָל-קאָמאַנדעס פֿון אונדזער גלייכן אויף מאַטשן. די מאַטשן קומען פֿאַר אויף די מערק. איך ווער אַ באַרימטער שפּילער און לויפֿער צווישן די יינגלעך. מײַן קאָמאַנדע קלייבט מיך אויס אַלס איר קאָפיטאַן. גלייכצייטיק ווער איך אויך דער סעקרעטאַר פֿון דער מאַנשאַפֿט. איך פֿאַרשרייב אַלע מאַטשן אונדזערע. די נצחונות און מפלות. מײַן פֿוטבאָל-פּערזאָנלעכע געדויערט דריי-פֿיר יאָר. דאָס זיינען יאָרן פֿון טומל און אומגעהייערער כוחות-פֿאַרשווערונג. טאָג און נאַכט פֿלעגן מיר שפּילן אויף אַ פֿאַרלאָזענער ציגעלניע, אין דער געזעלשאַפֿט פֿון די ערגסטע זשוליקעס, גאַסן-יונגען, געמיינסטע זידלערייען און גראַבע

רייד. צו מיר האָבן זיך אָבער די מיאוסע רייד ניט געקלעפט און קיין טיפֿן שטעמפל ניט געלייגט.

ביסלעכווייז גייט דער פֿוטבאָל-טשאַד פֿאַרביי. עס קומט די אויסניכטערונג. די פֿאַר משוגענע פֿוטבאָל-יאָרן האָבן אָבער פֿולשטענדיק פֿאַרהאַרטעוועט מיין נערוון-סיסטעם. איך פֿיל זיך אויך פֿיזיק מוסקולירטער, שטייפֿער און געזינטער.

ס'איז אויך פֿאַרגעקומען אַ גרויסע ענדערונג אין מיין כאַראַקטער. מיין שוואַך איידלפֿילנדיק האַרץ איז צוגעווינט געוואָרן צו באַליידיקונגען און ברוטאַליטעטן. די געזעלשאַפֿט פֿון געזונטע יינגלעך, וואָס לאָזן זיך ניט שפּייען, ווי מען זאָגט עס, אין דער קאַשע, האָט מיר אויך געלערנט צו זיין פֿעסט און ניט צעקראַכן אין דער באַציונג צו מענטשן. ס'איז פֿאַרפֿאלן געוואָרן מיין שעמעוודיקייט. אַלס קאַפיטאַן פֿון מיין קאַמאַנדע האָב איך זיך אויסגעלערנט צו זיין באַפֿעלעריש און שטרענג, הגם דאָס איז מיר אָנגעקומען זייער שווער צוליב מיין מילדן כאַראַקטער. אַזוי אַרום האָב איך געווינען פֿון די עטלעכע טומלדיקע פֿוטבאָל-יאָרן און צוריקציענדיק זיך ווידער אין דער ביכער- און שרייבער-וועלט, האָב איך מיטגעבראַכט אַ סך זיכערקייט אין די אייגענע כוחות און אַ באַוויסטזיין, אַז וואָס איך זאָל ניט וועלן דערגרייכן, ווענדט זיך עס קודם-כל אין מיר אַליין.

6

מיט די דאָזיקע שורות דערנענטער איך זיך צו מיין קעגנוואַרט. אַ סך ווערק אין פראָזע, פּאָעזיע און דראַמע רוען אין מיין שופֿלאַד. זיי וועלן קיינמאָל מסתמאָ ניט דערזען די ווייסע וועלט, נאָר דאָס גייט מיר שוין איצט אַ סך ווייניקער אָן ווי מיט עטלעכע יאָר צוריק.... מיין וועלט איז די ליטעראַטור און אַ זייער ענגער קרייז פֿון באַליבטע חברים.

הגם עס פֿרעסט מיך אויף אַ פֿאַרעקשנטער פעסימיזם איז מיין באַציונג צו דער צוקונפֿט פֿון דער מענטשהייט אַ מער-ווייניקער אָפטימיסטישער....

מיין ווייטער אידעאל איז :

די מענטשהייט -- איין פֿאַלק. די וועלט -- איין לאַנד.

ווילנע, 4 יולי, 1932**

הערות

1) וועגן דעם לערנען פֿון ייִדיש אין חדר, זע נאָכעם שטיפֿס באַמערקונגען אין "טמר" באַנד 01, נומער 011.

* די דאָזיקע אויטאָביאָגראַפֿיע איז געשריבן געוואָרן צום קאָנקורס פֿון ביאָגראַפֿיעס פֿון ייִדישע יוגנטלעכע וואָס דער "ייִוואָ" אין ווילנע האָט דורכגעפֿירט אין יאָר 1934.

** איבערגעדרוקט פֿון: לייזער וואָלף, "לידער", געזאַמלט פֿון ל. ראָן , אָפּגעקליבן און רעדאַקטירט פֿון ה. לייזער, ניו-יאָרק: אַלװעלטלעכער ייִדישער קולטור-קאָנגרעס, 1955, זז" 25-42.